

Hiteljogi gyakorlatunk 1926-ban.*

(Mutatvány dr. Beck Salamon és dr. Varannai István „Az 1926. év magánjogi és hiteljogi birói gyakorlata“ címen egyidejűleg megjelentő füzetéből.)

A joggyakorlat fejlődése és alakulása élő, szakadatlan folyamat, amely természetszerűleg megállíthatatlan és minden pillanatban túlhaladja előző stádiumait. Ilyképpen valamely önkényesen elhatárolt szakaszát — egy esztendő jogeseteit — nem lehet egységes elvek foglalatába szorítani. Mégis a jogász gondolkodás technikája szeret rendszerezni, skatulyázni; az eseti kicsiségekben megtalálni a közös nagy gondolatot; szereti időnként olyan távolságból végighallgatni a judikatura nagy orkesztrumát, ahol az egymásra ütköző, zajló ritmusok már összeolvadtak és minden egyéb hangot tulszárnyaló dinamikával csendülnek ki az alapmotívumok harmóniái.

Kereskedelmi törvényünk, — keletkezésekor kintünö alkotás, — az idők folyamán sok részletében elvesztette kapcsolatát a való élettel. Egyébként a legfrissebb s legteljesebb körültekintéssel készült törvény sem lehet a viszonyok kimerítő és kizárólagos szabályozója, mert mozdulatlan formulákba merevitve örökké mozgó jelenségeket, természete szerint nem adhat mást, mint sablonokra szabott kereteket, amelyek elmosódó vonalai között sokszor elvész az egyén igaza. Ahol azonban az igazság felé törekvés a törvény kiegészítését, sőt az ellenkező szokás által való módosítását kívánja meg, ott a jogszabályalkotás semmilyen elmélete nem fogja az egészséges jogi felfogást meggátolni abban, hogy ezeket a változásokat a gyakorlatban megtegye. A magyar jog kutfői rendszerében az írott törvénynek sohasem tulajdonítottunk oly szent és sérthetetlen, minden más jogalkotó tényezőt elhomályosító formai erőt, mint például a német és francia felfogás. Nekünk — csak úgy, mint a régi rómainak és ma egyedül az angolnak — a törvény is csak megjelenési formája a jognak és csak addig érvényesül, míg nem kerül ellentétbe a közmeggyőződéssel. Ha az élet felfogása, vagy akár csak az adott eset igaza, nincsen összhangban a törvény szabályával, a birói gyakorlat feladata a lex lata keretein belül a konkrét eset helyes és észszerű megoldását megtalálni. Néha ez homlokegyenest ellenkezik a törvény szövegéből következő eredménnyel: az ilyenkor hozott ítélet már nem deklarálja a törvényben megalkotott jogot, hanem új jogszabályt teremt.

A gyakorlat e kénytelen hajlékonysága és szabadsága

* Rövidítések: E = Polgári Jog Esettára.

HD = Hiteljogi Döntvénytár (Jogt. közlöny melléklete).

HT = Hiteljog Tára (Magyar jogi szemle melléklete).

KJ = Kereskedelmi Jog, PJ = Polgári Jog.

Az Esettár és Polgári Jog melletti számok az 1926. évfolyam megfelelő lapszámait, a többi szám az idézett gyűjtemény 1926. évfolyamának megfelelő sorszámát jelöli. — A római számok a Kuria polgári tanácsai.

kedvező és kedvezőtlen hatások előidézője lesz. Hogy igazságos lehessen, kénytelen következtetlenné lenni, de mikor a konkrét igazságot megtalálja, gyakran az objektív igazság, a jogbiztonság érdekeit sérti.

A jogbiztonság érzetének hiányát azonban általánosságban nem a bírói szabadság túltengése, hanem éppen az okozza, hogy maguk a bíróságok nem respektálják kellően a kuriai ítéletek precedens jellegét, sőt a legfelsőbb fokon ítélő tanácsok sem érzik magukat kötve, azonos ügyekben megelőzően hozott döntéseik által. Hogy a bírói szabadság nagy elvéből, — amelyet a törvény rideg és formalisztikus szolgálatával szemben a jogalkalmazás haladottabb s egészségesebb fejlődési fokának tartunk, — gyakran csak a bírói következtelenség kisiklásait látjuk, annak is megérthető lélektani magyarázata van. Precedensül természetesen az ítélet indokolásában kidolgozott tételek szolgálhatnak; a bíró azonban a maga praxisából tudja, hogy a konkrét ítéletben az indokolás rendszerint szekunder jelentőségű. Az ítélet keletkezésének pszichológiai folyamatában a döntés, a rendelkezés, a lélek mélységéből jövő, ösztönszerű erupció, az indokolás már csak az elhatározás kialakulása után kapaszkodik elő, annál dúsabban, megrakottan, mentül inkább érzi szükségét a bíró, hogy a feleket és önmön lelkismeretét megnyugtassa. Mi sem természetesebb, mint hogy e sokszor feleslegesnek és mindig kényelmetlennek érzett uszály redőit teleaggatja olyan imponderabiliákkal, amelyek az adott esetben meggyőződésének fenntartására némi befolyással voltak ugyan, de az összefüggésből kiszakítva, jelentőség nélkül valók. Ilyen értelemben a precedens súlyának túlzása nem is volna fejlesztő hatással jogunk alakulására. De a gyakorlat irányát nem is az egyes ítéletekben felbukkanó, véletlenül ismétlődő eseti kicsiségek teremtik, hanem a nagybírák elvi kérdésekben állandósuló meggyőződése, a megvilágításnak egységes szabályozottsága, amely nem engedi, hogy ugyanazon jogot keletkeztető vagy megszüntető ténybeli vagy joghelyzet egyik percben elhomályosíttassék, míg a másokban irányítólag kiemelkedjen.

*

A részvénytársasági jognak az utóbbi években legelevenebb területe, egyúttal ütköző pontja a *kisebbségi jogok* védelme volt. Annakidején nagy feltűnést keltett a Curia ismert (P. IV. 3470/23. sz.) határozata, amely először foglalt elvi éllel állást a régi részvényesek érdekében, az alaptörke felemelése és az új részvények kibocsátásának keresztülvitele tekintetében és amely először ment túl a közgyűlési határozatok formalisztikus vizsgálatánál, kiterjesztvén figyelmét a határozat törvényességén és alapszabályszerűségén túl arra is, hogy micsoða anyagi következménye lesz a töркеemelés határozatba vett formájának. Új irányt jelzett e határozat indokolásában kicsengő, felette rokonszenves azon motívum is, amely az idevágó közgyűlési határozatok érvényességét nem pusztán a részvényjog rideg mérlegén, hanem az erkölcs magasabb parancsainak, az általános jog-